

Posudek na diplomovou práci

Inhibující a facilitující strach v matematice u žáků

Inhibiting and facilitating fear in mathematics in grammar school students Bc.

Autorka práce: Bc. Aneta Kratochvílová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Isabella Pavelková, CSc.

Předložená diplomová práce má 77 stran a přílohu (přepis odpovědí žáků na otevřené otázky). Po formální stránce má práce všechny náležitosti: čestné prohlášení, strukturovaný obsah, český i anglický abstrakt, logicky uspořádanou teoretickou i výzkumnou část, diskusi a seznam literatury.

Volba tématu

Bc. Aneta Kratochvílová ve své diplomové práci volí téma školního strachu, konkrétně strachu v matematice. Téma strachu ve škole je poměrně frekventované nejen v laických kruzích, ale i u odborníků. Přesto bývá velmi často zjednodušováno a váží se na něj krajní názory. Jde o velmi náročné téma a zdaleka nejde o dořešené téma, zvláště ve školním kontextu. Zároveň jde o jedno z klíčových témat pedagogické psychologie. Volbu tématu tedy jednoznačně chválím.

Obsahové zpracování

Teoretická část.

V teoretické části autorka prezentuje východiska své práce. Opírá se především o domácí autory, ale prokazuje, že umí pracovat i se zahraniční literaturou. Ze zahraniční literatury vybírá teoretické přínosy, které jsou relevantní pro analýzu školního strachu a autorčinu výzkumnou práci (fáze školního strachu, reakce na strach, modely testové úzkosti a další). Zdůrazňuji to proto, že málokterá oblast psychologie má v pozadí tak pestrou a neuspořádanou teoretickou tematizaci a poměrně neuspokojující operacionalizaci problematiky. Teoretická část je logicky uspořádána a tvoří funkční předpolí výzkumné části. Škoda, že se autorka ještě více nevěnovala diskusi teoretických poznatků z hlediska svého výzkumného projektu.

Výzkumná část

Cílem výzkumu bylo nejen analyzovat žákovský strach a jeho souvislost s výkonem v matematice (hledání oslabujících respektive facilitujících dopadů strachu v matematice), ale i souvislost školního strachu s žákovskou motivací. V obou těchto výzkumných oblastech přináší práce zajímavé výsledky. Důležité podněty pro další práci nacházíme i při odpovědích na další rozšiřující otázky, které si autorka klade. Například: Jaké situace ve škole vyvolávají u žáků strach? Jaké jsou reakce žáků na problémový příklad? a podobně.

Přes složitost projektu je výzkumná část přehledná. Z metodologického hlediska autorka volí kombinaci kvantitativní a kvalitativní metodologie. U nás ani v zahraničí neexistuje jasně ověřený a potvrzený nástroj, který by jasně zachycoval rysovou a situační stránku strachu v náročném školním kontextu (včetně kognitivních i emocionálních komponent strachu). Výběr metody (BIS/BAS), která je v České republice již ověřena, považuji za správný. Autorka se musela vyrovnávat s tím, že jednotlivé teoretické tematizace strachu se na úrovni operacionalizace částečně překrývají. Přínosná je z tohoto hlediska i volba autorky doplnit kvantitativní část souborem otevřených otázek umožňujících další vývoj komplexní metody zachycující strach ve škole a zároveň, jak jsem již výše zmínila, více ozřejmujících problematiku strachu ve školním kontextu.

Výzkumný vzorek byl tvořen šesti třídami ze dvou všeobecných gymnázií sídlících v hlavním městě Praha. Celkem se zapojilo 152 žáků, z toho 54 chlapců a 98 dívek. Žáci byli v době sběru dat v druhém ročníku čtyřletého gymnázia a v odpovídajícím ročníku šestiletého programu. Vzhledem ke kovidové situaci a obecným obtížím při školních výzkumech považuji vzorek za dostačující i pro kvantitativní část. Autorka si je vědoma charakteru výzkumu a omezeným možnostem zobecňování jeho výsledků. Ze statistického hlediska autorka využívá nejen výsledky popisné statistiky, ale opírá se i korelační a faktorovou analýzu, pomocí nich hledá souvislosti mezi zjišťovanými ukazateli. Statistické zpracování považuji za dobře zvolené a přiměřené charakteru práce.

Zjištěné výsledky jsou přehledně prezentovány pomocí tabulek, které jsou přiměřeně interpretovány. V popisné části oceňuji, že autorka zjištěné údaje týkající se prospěchu a postojových ukazatelů porovnává s referenční normou a tím na základě poměrně velké shody potvrzuje, že pracuje s průměrnou gymnaziální populací. V další části se autorka věnuje analýze žákovských výroků. Zvláště zajímavé jsou výroky popisující situace (podněty) vyvolávající u gymnazistů strach v matematice. Pochopitelně žáci nejčastěji zažívají strach vážící se na zkoušení, testy a jiné hodnotící situace. Pro hledání odpovědi na základní autorčinu otázku (facilitující a inhibující strach) je mimo jiné podnětné rozdělení odpovědí na strach před testem, při testu a případně při učení se na test. Respektive odpovědi vážící se na reakce žáků v situacích, kdy prožívají strach, respektive narazí na problémový příklad. Odpovědi tak vypovídají o efektivních a neefektivních copingových strategiích žáků. I další kapitoly vztahující se k hlavním výzkumným otázkám (postojové charakteristiky k matematice a strach; vztah motivačních pohnutek k učení v matematice a strach) přinášejí výsledky, které jsou v souladu s teoretickými očekáváními. Výsledky jsou sice přehledně prezentovány, ale doporučila bych pro ulehčení četby zopakovat bodovací škály a jejich směr, a to zvláště u proměnné strach, ke které se váže více zdrojů. (Není v tabulce č. 16 chyba ?)

Výsledky těchto kapitol předjímají odpověď na roli inhibujícího a facilitujícího strachu v matematice, což autorka ještě ztvrzuje faktorovou analýzou. První dva faktory jsou dostatečně syceny a mají jasnou výpovědní strukturu. Třetí faktor, který nemá vazbu na strach, bych již nekomentovala. V diskusi jsou výsledky komentovány, ale myslím, že mohla autorka věnovat větší pozornost dalším perspektivám výzkumu v této oblasti.

Průběh spolupráce na diplomové práci.

Spolupráce s autorkou byla příjemná a efektivní. Autorka po zvolení tématu práce na výzkumu hned začala pracovat, ale vnější okolnosti (covidové období – potíže se sběrem dat a další problémy) způsobily prodloužení odevzdání práce. Celou dobu jsem byla s autorkou v kontaktu a ráda bych vyzdvihla, že během spolupráce došlo u autorky k výraznému pokroku v pronikání do zvoleného tématu.

Formální úprava

Práce je psána srozumitelným, odborně správným jazykem. Bibliografie obsahuje jak domácí tak zahraniční literaturu. Odkazy v textu jsou korektní a jejich tlumočení svědčí o patřičném porozumění (některé odkazy v textu schází v seznamu literatury). V práci je pár překlepů či stylistických nepřesností. Grafická úprava je promyšlená.

Námět pro diskusi:

V případě, že by se autorka rozhodla ve výzkumné práci pokračovat, na co by se soustředila? Vynořila se jí během zpracování výzkumu nějaká nová výzkumná otázka?

U postojových charakteristik zaujme poměrně malý výskyt strachu v matematice, ale zároveň velká směrodatná odchylka u této charakteristiky. Jak byste si to vysvětlila.

ZÁVĚR

Celkově hodnotím diplomovou práci Bc. Anety Kratochvílové velmi kladně. Práce splňuje všechny požadavky kladené na diplomovou práci na PedF Uk – odpovídá svým rozsahem, obsahem i způsobem zpracování.

V Praze dne 4.1. 2024

Doc. PhDr. Isabella Pavelková, CSc.